

Η Φ Α Ρ Ι Σ

Εκδίδεται από τον Σύλλογο Αποφοίτων Σχολείων Φάριδος
ΕΔΡΑ: Ξηροκάμπι Σπάρτης

Συντακτική Επιτροπή: Γεώργ. Θ. Καλκάνης, Θεόδ. Σ. Κατσουλάκος, Παναγ. Η. Κομνηνός

Επιμελητής έκδοσης: Σταύρος Θ. Κατσουλάκος, Συρακουσών 101,
Λαμπρινή, Αθήνα

Ταμίας: Ιωάννης Π. Κονίδης, Ξηροκάμπι

ΣΥΝΔΡΟΜΗ:

Εσωτερικού ετήσια Δραχμές 1.000
Εξωτερικού ετήσια Δολάρια Η.Π.Α. 20

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
Δ. Γ. Λάσκαρι, Ιδανικές..... μορφές.....	3
Θ. Σ. Κατσουλάκου, Η κόρη από τα Καμίνια που τούρκεψε.	4
Σ. Α. Μυλωνάκου, Το πανηγύρι των Αγίων Τεσσαράκοντα ..	10
Δ. Κουμουτσίδη, Το μοναστήρι του Κούμπαραη.....	11
Θ. Κ., Μια σημαντική μαρτυρία για την εκκλησία της Αγίας Τριάδος Ξηροκαμπίου.....	12
Χ. Α. Καπετανάκου, Πάντα σε σκέπτομαι, φτωχοχώρι μου ..	13
Ν. Μπουραζέλη, Έλληνες και ιδεολογία.....	14
Ευγενίας Ι. Κονίδη, Η κυρία Θεώνη.....	15
Οδυσσέα, «Γιώργη μου, παιδάκι μου».....	17
Π. Π. Ανδρεάκου, Ο μετανάστης.....	18
Γ. Κ., Ελαιοφόρια.....	19
Σταμούλας Ασημάκη, Προβληματισμοί γύρω από το θέμα της ίδρυσης βιβλιοθήκης στο Δήμο.....	21
Σ. Βαφάκου, Η σαμαροποιία αργοπεθαίνει.....	22
Σταυρούλας Ορφανάκου, Σύντομα νέα - Από δραστηριότητα του Δήμου.....	23
Τα νέα μας - Συνδρομές.....	24

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

Η Αγια-Τριάδα Ξηροκαμπίου. Αναμνηστική φωτογραφία μετά την ολοκλήρωση της κατασκευής του κωδωνοστασίου (15 Μαρτίου 1929). Κατασκευαστές: Κ. Χριστόπουλος, Πολιτικός Μηχανικός, Λάμ. Κοντοζήσης, Εργολήπτης Δημ. έργων και Φώτ. Δελής, Εργολήπτης Οικοδ. μπετόν αρμέ.

Η Φ Α Ρ Ι Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΦΑΡΙΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ΄ ◀ ΤΕΥΧΟΣ 24ο ◀ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1999

Ιδανικές..... μορφές!

Εξήντα τόσα χρόνια πέρασαν και γέρασε. Γέρασε, μα δεν μεγάλωσε. Έμεινε... Και γνώμη; Πρώτη, σκέτη σοφία! Γνώσεις άπειρες και ποικίλες: φιλοσοφικές, πολιτικές, ιστορικές, πρακτικές επί παντός επιστητού· ακόμη και νομικές και προπάντων ιατρικές· μέχρι και συνταγές γραπτές μπορεί να δώσει, με βεβαιότητα ότι οδηγήσει...; στη ζωή. Συνειρμικά έχω τη στιχομυθία γιατρού και Πausανία του Σπαρτιάτη, του νικητή των Περσών στις Πλαταιές. Ο γιατρός διέγινωσε: «ουδέν κακόν έχεις» και ο Πausανίας απάντησε: «Ου γαρ σοι ιατρώ χρώμαι» (επειδή δεν σε έχω γιατρό). Θαύμα θαυμάτων οι ξερόλες του. Η προσωποποίηση της άρνησης και της στρεψοδικοπανουργίας. Το δίκαιο το φέρνει άδικο και το άδικο το κάνει δίκαιο. Την ηθική, ανηθικότητα και την ανηθικότητα, ηθική. Την αλήθεια, ψεύδος και το ψεύδος, αλήθεια. Και προχωρεί, είπαμε, επί παντός... Τέλειος σοφιστής. Όχεντρα ιοβόλος, ρίχνει τον ιόν σαν πάρθιον βέλος και πλήττει σε κοντινές και μακρινές και προς κάθε κατεύθυνση αποστάσεις. Αυθεντία! Όλα τα ξέρει. «Άφησέ το, μην το ψάχνεις», Εγώ, είπα! τελείωσε...

Εκεί, όμως, που διαπρέπει, καθότι, βέβαια, βαθύτατης επίνοιας, είναι σε τούτα τα επίπεδα: τροφή του συκοφάντη τη λένε. Έσχατη ηθική κατάπτωση. Βαρύτατο αμάρτημα ενάντια στην αλήθεια. Έγκλημα αισχροτότατο, που έχει πηγή το φθόνο, το κακεντρέχες αυτό συναίσθημα, το έλκος της ψυχής, που εμφανίζεται σε διεφθαρμένες και φαύλες ψυχές. Γνώρισμα αγενούς καρδιάς, που φθείρει τον κατέχοντα ως ο σκόρος το ένδυμα. Ερωτηθείς ο Σπαρτιάτης στρατιώτης Θεαρίδης, ενώ εκείνη τη στιγμή είχε τελειώσει του ξίφους του το ακόνισμα, («ει οξύ εσει») (αν κόβει) και αντιληφθείς πάραυτα τον επικυρπτόμενον εμπαιγμόν και τη δυσφήμιση, απάντησε: «οξύτερον διαβολής» (κόβει περισσότερο από τη συκοφαντία). Στις μέρες μας, ανδρείε Θεαρίδη, ξεπεράστηκες. Η διαβολή των «ιδανικών... μορφών» είναι οξύτερα του καλοακονισμένου ξίφους σου. Τι καλοπροαίρετος... κριτική! Στόχος να συκοφαντήσει, να πλήξει λυσσαλέα, εξ αιτίας παρεμβαλλόμενων πάμπληθων στοιχείων εμπάθειας και μειωμένης προσωπικότητας. Σύμβολον της ευθυκρισίας! Τι αυτοκριτική!... Εκπλήττεσαι. Ναρκισσιστική. Καμάρι του η γνησιότητά της. Τι αυτογνωσία!... Έψαξε βαθιά στον εαυτό του και τον βρήκε... Θαυμάσιο! Μα, τί τέλος πάντων δεν γνωρίζει αυτή η ιδανική... μορφή; Λέτε κάτι, τάχα, να του ξεφεύγει; Η ροπή του μπούμεραγκ: επιστρέφει δρομαίως, τον κρούει, τον αποσυνθέτει, τον αφανίζει. Και, ενώ μέσα στην αποσύνθεσή του ασπάρει, δίκην στέντορος ωρύεται: Είπα... άφησέ το, μην το ψάχνεις... Επιβεβαιώνοντας το του Θαλή «Χαλεπόν εαυτόν γνώναι».

Δημήτριος Γ. Λάσκαρις

Η κόρη από τα Καμίνια που τούρκεψε

Σε ανέκδοτο έγγραφο που ευρίσκεται στο μοναστήρι της Ζερμπίτσας της 6ης Αυγούστου 1788¹ περιέχεται η διαθήκη της Παγώνα, χήρας του Θεοδώρου Κωστή. Η διαθήκη συντάσσεται από τον παπα-Νεκτάριο, ηγούμενο της Ζερμπίτσας, στου Σκυλοδιώχτη², αταύτιστο τοπωνύμιο, πιθανότατα μετόχι της Ζερμπίτσας, ευρισκόμενο πάντως εντός των ορίων του δήμου Κυδωνίας³. Η γρια Παγώνα φοβουμένη, λέγει, τον αιφνίδιο θάνατο και έχουσα σώας τας φρένας θέλει να ξεχωρίση τα πράγματά της και την ψυχή της. Κληρονόμοι ορίζονται η εγγονή της Καλή, η κόρη της Σαλιχέ και το μοναστήρι της Ζερμπίτσας. Τη διαθήκη, εκτός από τον ηγούμενο⁴, υπογράφουν άλλοι οχτώ μάρτυρες, μεταξύ των οποίων και ένας Τούρκος ονόματι Μπαριαχτάραγας.

Παρατίθεται η διαθήκη:

1788 Αυγούστου 6, Σκυλοδιώχτη.

^{|2} Εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου^{|3} Πνεύματος νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων.^{|4} Επειδή και ο θάνατος είναι κοινός πάσις ανθρώποις,^{|5} δια τούτο και εγώ η γριά Κωστού Θεοδώρου και Πα^{|1}γώνα το όνομά της, φοβουμένη τον θάνατον μή^{|2}πως και έλθη αιφνιδίως και αρπάση την ελε^{|3}εινήν μου ψυχήν έχοντας νουν μου σωστόν και^{|4} τας φρένας ακέραια <ς>, θέλω να ξεχωρίσω το^{|15} πράμα μου και την ψυχήν μου· πρώτα μεν αφί^{|11}νω την συχώρησιν ολωνών των ανθρώπων και^{|12} δεύτερον γράφω το πράμα μου. Αφίνω στο^{|13} μοναστήρι Ζερμπίτζας τα χαλάσματα με το πε^{|14}ριβόλι, ως καθώς κρατούνε το σύγγρό τους πόνοι εις^{|15} τα Καμίνια. Το περιβόλι που ένα στη Γκολοπάνα^{|11} με ελιές και με μονριές τ' αφίνω της εγγόνας μου^{|12} της Καλής. Δύο χωραφάκια που ένα στα Μελίσσι^{|13}α με τις μονρ(ι)ές τ' αφίνω της θυγατερός μου της^{|14} Σαλχές. Αφίνω ακόμα στο μοναστήρι τα Βρεχθάρια (;)^{|25} Βρεχθάρια με τ' αλώνι και δύο ρίζες ελιές. Αφίνω^{|21} και ένα σαραντάρι του παπί που θέλει να με θά^{|22}ψη. Αφίνω ακόμα της εγγόνας μου δύο περιβολά^{|23}κια χωραφάκια· το ένα ένα σύνορο με του Στάθη^{|24} Βατικιώτη, το άλλο ένα συνοριάρης ο Κυριάκης Βατι^{|25}κιωτάκος. Άλλο τίποτις δεν έχω και ας με συγχωρέσ(ουν)^{|26} οι Χριστιανοί και ο Θεός συγχωρέστους. Και δια τούτο^{|27} έγινε η παρούσα μου διαθήκη έμπροσθεν των ε^{|28}υρεθέντων μαρτύρων Θεοδώρου Κωστάκη και^{|29} βεβαιώνω τα άνωθεν· ακόμα αφίνω όμοιος εκεί^{|30}νος έβγη εναντίος

1. Φύλλο χαρτιού διαστάσεων 0,295 × 0,14. Των εγγράφων έχει αποκατασταθή η ορθογραφία και η στίξη.

2. Β. Γ. Σ κ ι α δ ά, «Ιστορικό διάγραμμα των δήμων της Ελλάδος», Αθήνα 1990, σ. 385.

3. Ο δήμος ιδρύθηκε με το Β.Δ. της 9/21 Μαρτίου 1835.

4. Ο ηγούμενος δεν περιορίζεται στη σύνταξη, αλλά και «μαρτυρεί».

ή Τούρκος ή Ρωμνός από τους³¹ δικούς μου και χαλάση την παρούσα μου διαθήκη να³² έχη την κατάρα του Θεού και τη δική μου. Αμήν και³³ χαίρι να μην ιδή. Παπαθεοδορίς ήμοννα παρόν και μαρτυρο

³⁴ γιόργος κουροούτζος μαρτιρό

³⁵ τρομπολιτζιότις Βλαχογιάνις μαρτιρό.

³¹ μπαριαχτάραγας έτιχα εκί κε μαρτιρό

³² πούλος ήμον(ν) παρόν και μαρτιρό

³³ Και γό παπα Νεκτάριος ο ηγούμενος τις ξερμπιτζας μας³⁴ βούλωμαι και λέο τις γνόμι και όσα ήκουσα εκ στόματός τις έγρα⁴⁵ ψά και μαρτιρό.

⁴¹ Θεοδοράκις Κράσος μαρτιρό

⁴² θανάσι(ς) Κλιρονόμος μαρτιρό

⁴³ γιοργάκις ποταμίτις μαρτιρό

⁴⁴ αναγνόστης ξιπαπαδάκος ύμονν παρόν και⁴⁵ μαρτηρό.

⁴¹ Ακόμα να μην έχη κανείς από τους δικούς μου να⁴² γυρέψη τα μούλκια τίποτις, διατί από τα απέθα⁴³νε η γυναίκα του δεν έλαβε κανένανε παρά από⁴⁴ τα μούλκια της και δια τούτο να μη τους γυρέψη⁵⁵ κανέναν· ότι όγοιος από τους δικούς μου το να⁵¹ γυρέψη να έχη την κατάρα μου.

⁵² Ακόμα φανερώνομεν όπιστεν το περιβόλι με τα⁵³ Χαλάσματα τα αφιερώνομεν στο μοναστήρι της Ζερμπιτζας⁵⁴ δια τρεις ξεφώνησες και τρία σαραντάρια και γρά⁵⁵φομεν τα ονόματά του άντρα της, Γιωργίτζα τη θυγατέ⁵²ρα της και Παγώνα το όνομά μου.

Από τα διαλαμβανόμενα στην διαθήκη συνάγεται ότι η μία κόρη, η Γεωργίτσα, ίσως η πρωτότοκη, έχει αποβιώσει και ότι η γριά Παγώνα επείγεται να διασφαλίση τα δικαιώματα της Καλής, κόρης της Γεωργίτσας. Από άλλο έγγραφο (10 Απριλίου 1790) που έχει συνταχθή στο Μυστρά και υπογράφεται από μουσουλμάνους μάρτυρες, η Σαλιχέ, η δεύτερη κόρη της Παγώνας αποδεικνύεται ότι έχει εξισλαμισθή. Έχει παντρευτή Τούρκο, τον Γιουσουφμπασα Μοτζάκο, και έχει αποκτήσει μ' αυτόν παιδιά, όπως μαρτυρεί δεύτερο έγγραφο, που συντάσσεται δέκα ημέρες μετά το προηγούμενο, στις 20 Απριλίου 1790 δηλαδή, στο Μυστρά. Τη θρησκευτική μεταστροφή της εν λόγω μαρτυρεί και το τούρκικο όνομά της. Μικτός γάμος μουσουλμάνου και χριστιανής κατέληγε στον εκμουσουλμανισμό της συζύγου⁵ σε σπάνιες περιπτώσεις μπορούσε η χριστιανή να διατηρήση το θρήσκευμά της· αυτό όμως έπρεπε να δηλωθή κατά τη διάρκεια της ιεροπραξίας. Παράλληλα, έπρεπε κι ο σύζυγος να δεχθή να νυμφευθή, λόγου χάριν, «την ρωμιάν Φρέντζα με την πίστιν της». Αλλά και σ' αυτήν την περίπτωση πρόκειται για νεοφώτιστο μουσουλμάνο ή κρυπτοχριστιανό⁶.

5. Ν. Σαρρή, «Οσμανική πραγματικότητα», έκδ. Ι. Δ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τ. Α', σ. 257.

6. Γ. Ζ. Παπιόμυτογλου, «Έγγραφα Ιεροδικείου Ρεθύμνης, 17ος-18ος αι.», έκδ. Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ρεθύμνης, Ρέθυμνο 1995, σ. 50.

Η συνύπαρξη Ελλήνων και Τούρκων ήταν φυσικό λοιπόν να οδηγήσει σε μεμονωμένα φαινόμενα επιμειξίας. 'Αλλωστε «μια απλή ομολογία της μουσουλμανικής πίστης έφερε αμέσως στην άλλη όχθη, στην παράταξη των κατακτητών»⁷. Ένας γάμος, όπως εν προκειμένω της Σαλιχέ και του Γιουσούφη, ήταν γεγονός συνηθισμένο. Αντίθετα, γάμος χριστιανού και μουσουλμάνας ήταν ασυνήθιστο, αφού «επικίνδυνη ήταν και η απλή συνομιλία χριστιανού με τουρκάλα. Μπορούσε να του κοστίσει και τη ζωή. Οι φυσικές σχέσεις χριστιανού με τουρκάλα τιμωρούνταν με θάνατο, εκτός αν γινόταν μουσουλμάνος ή πλήρως άφθονα χρήματα»⁸. 'Ένας μουσουλμάνος δεν μπορούσε να αλλάξει πίστη· τούτο απαγορευόταν επί ποινή θανάτου⁹. Το χάσμα ανάμεσα στους χριστιανούς και τους μουσουλμάνους ήταν μέγα. Η επί μακρόν όμως συνύπαρξη οδήγησε σε αλληλεπιδράσεις, κοινωνικές, θρησκευτικές. Στο Μυστρά οι ιερωμένοι Τούρκοι δεν δυσκολεύονταν να επικαλούνται και να ορκίζονται στον Χριστό και την Παναγία¹⁰.

Πιο συγκεκριμένα τώρα· οι οικογένειες της Παγώνας και της Σαλιχέ κατοικούν στα Καμίνια¹¹, όπου ο πληθυσμός είναι «τουρκανάκατος». Οι Τούρκοι βέβαια αποτελούσαν μειοψηφία, όπως και στα πλείστα των χωριών, αφού δι' ευνοήτους λόγους, προτιμούσαν πρωτεύουσες επαρχιών ή οχυρωμένες πόλεις· εξαίρεση αποτελούσαν οι περιοχές Λάλα και Μπαρδουνοχωριών¹². Γενικά οι Τούρκοι στο Μοριά αποτελούσαν το δέκατο του συνολικού πληθυσμού, περίπου σαράντα χιλιάδες¹³. Σε μικρή απόσταση από τα Καμίνια ευρίσκεται το μοναστήρι της Ζερμπίτσας με έντονη οικονομική και πνευματική παρουσία στην περιοχή¹⁴.

Η διαθήκη της Παγώνας είναι ένα απλό έγγραφο, συντεταγμένο όμως με όλους τους τύπους της απαιτούμενης νομιμότητας. Εντύπωση προκαλεί ο μεγάλος αριθμός των μαρτύρων, οι οποίοι επιβεβαιώνουν ενυπογράφως το περιεχόμενο της διαθήκης. Στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, στην σύνταξη των συμβολαίων οι μάρτυρες ήταν συνήθως τρεις, όπως κανόνας του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου διαλαμβάνει: «Τω συμ-

7. Α. Ε. Βακαλοπούλου, «Ιστορία του Νέου Ελληνισμού», Θεσσαλονίκη 21976, τ. Β', σ. 52.

8. Α. Ε. Βακαλοπούλου, 49.

9. Ρ. F. Sugar, «Η Νοτιοανατολική Ευρώπη κάτω από την Οθωμανική Κυριαρχία (1354-1804)», μετ. Παυλίνης Χρ. Μπουλουξή, έκδ. «Σμίλη», Αθήνα 1994, τ. Α', σ. 109.

10. Μ. Σακελλάριου, «Η Πελοπόννησος κατά την Β' Τουρκοκρατίαν (1715-1821)», Αθήνα 1939, σ. 227.

11. Χωριό, έδρα ομώνυμης κοινότητας. Μνεία του χωριού γίνεται σε έγγραφα του μοναστηριού της Ζερμπίτσας των ετών 1680, 1790 και εξής, Θ. Ν. Σιμόπουλου, «Η ιερά μονή Ζερμπίτσας», έκδ. Γρηγόρη, εν Αθήναις 1966, σσ. 51, 52.

12. Μ. Σακελλάριου, ό.π.

13. D. Dakin, «Η ενοποίηση της Ελλάδος, 1770-1923», μετ. Α. Ξανθόπουλου, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1982, σ. 36.

14. Ιδιαίτερα στα Καμίνια το μοναστήρι έχει κτήματα, σπίτια, βιοτεχνία μετάξης, μετόχι, βλ. Θ. Ν. Σιμόπουλου, 54, 56. Τον πλούτο του μοναστηριού υπογραμμίζει και ο Τούρκος περιηγητής Εβλιά Τσελεμπί, «Οδοιπορικό στην Ελλάδα (1668-1671)», μετ. Δ. Λούπη, έκδ. «Εκάτη», Αθήνα 1994, σ. 84. Η μαρτυρία του όμως για «εκατό ρασοφορεμένες μοναχές» ελέγχεται ως υπερβολική και ανακριβής.

βολαίω δει μάρτυρας τρεις παρείναι, ίνα το πιστόν έχη και πάσης είη αντιλογίας εκτός και διαβολής». Η παρουσία πολλών μαρτύρων σε διαθήκες συναρτάται στενά με την επιθυμία του διαθέτη να προσδώση περισσότερο κύρος στην τελευταία του βούληση. Γενικά, οι μάρτυρες έχουν δικαιοπρακτικό ρόλο, αφού, κατά κάποιον τρόπο, καθιστούν έγκυρη την σύνταξη και αποτελεσματική την εκπλήρωση των υποχρεώσεων των μερών.

Στο γεγονός όμως που εξετάζουμε συντρέχουν ειδικοί λόγοι. Αν δεν υπήρχε διαθήκη, τα δικαιώματα της Σαλιχέ, στην περίπτωση εξ αδιαθέτου κληρονομιάς, θα ήταν περισσότερα. Η Παγώνα θέλει να διασφαλίση τα νόμιμα δικαιώματα της εγγονής της. Παράλληλα, το βάρος του εξισλαμισμού της κόρης της δημιουργεί οξύ συνειδησιακό πρόβλημα: εξ ου και η εμπλοκή στη δικαιοπρακτική διαδικασία του μοναστηριού της Ζερμπίτσας, εκπροσωπούμενου από τον ίδιο τον ηγούμενο. Έτσι η διαθήκη από έγγραφο τυπικής διαδικασίας μεταβάλλεται, για την Παγώνα φυσικά, σε *res divini juris*. Και δεν είναι μόνο αυτό που απασχολεί την Παγώνα. Είναι η κατακραυγή του κόσμου. Είναι η περιφρόνηση η λαϊκή που υφέρπει στη μικρή κοινωμία του χωριού για την κόρη που «τούρκεψε».

Τρόπο να αμυνθή στις επιβουλές των σφετεριστών η Παγώνα δεν έχει· η προσφυγή στη δικαιοσύνη δεν έχει να της προσπορίση τίποτε, ιδιαίτερα όταν ο αντίδικος είναι Τούρκος. Κι έχει Τούρκους η Παγώνα στι σπίτι της. Το λέει η ίδια (στ. 29-32): «*Όγοιος είναι εναντίος ή Τούρκος ή Ρωμνός (προτάσσει το «Τούρκος») από τους δικούς μου και χαλάση την παρούσα μου διαθήκη να έχη την κατάρα του Θεού και τη δική μου. Αμήν. Και χάρτι να μην ιδή»*. Και ακολουθεί σειρά ολόκληρη μαρτύρων, ανάμεσα στους οποίους δύο ιερωμένοι, ο Παπαθεοδωρής και ο παπα-Νεκτάριος, ηγούμενος της Ζερμπίτσας, κι ο προαναφερθείς Τούρκος. Η εγγύηση του συναλλακτικού δικαίου ίσως δεν αρκεί, γιατί μετά τους μάρτυρες το κείμενο συνεχίζεται κι η Παγώνα ανάμεσα στ' άλλα, που αποτελούν αληθινή «κραυγή εκ βαθέων», ορίζει (στ. 26, 32): «*και δια τούτο να μην γυρέψη κανένας, ότι όγοιος από τους δικούς μου το να γυρέψη να έχη την κατάρα μου*».

Η επίκληση του θείου για στήριξη της θελήσεως του διαθέτη και αποφυγή κάθε αμφισβητήσεως ήταν ανάγκη καθιερωμένη. Σε διαθήκη του μοναχού Γεράσιμου Μαρκάκη (13 Ιανουαρίου 1780) αναφέρεται: «*. . . Όποιος δε εκ των εμών συγγενών ή και ξένος ήθελεν ανατρέψει και χαλάση τι εξ αυτής να είναι υπόδικος του αιωνίου πυρός και να έχη να μου δώση λόγον εν ημέρα κρίσεως*».

Αν υπήρχε αμφισβήτηση ή και ακύρωση της διαθήκης οι στενότεροι συγγενείς είχαν, φυσικά, το προβάδισμα στη διεκδίκηση. Η αγωνία της Παγώνας είναι οφθαλμοφανής. Κι ακολουθεί (στ. 21, 54-57) η εκπλήρωση του θρησκευτικού χρέους: «*. . . ένα σαραντάρι του παπά που θέλει να με θάψη» και «τρεις ξεφώνησες και τρία σαραντάρια που γράφομεν τα ονόματά τους να τους μνημονεύουνε οι πατέρες Θεοδώρου του άντρα της, Γιωργίτζα τη θυγατέρα της και Παγώνα το όνομά μου*».

Η σύνταξη του εγγράφου δεν είναι τυχαίο ότι λαμβάνει χώρα την 6η Αυγούστου, ημέρα ιδιαίτερης βαρύτητας για τους χριστιανούς, και, ίσως, στο μετόχι της

Ζερμπίτσας, στο οποίο πιθανότατα είχε μεταβή η Παγώνα λόγω της εορτής. Μετέρχεται η ίδια κάθε μέσο που προσφέρεται για να περιφρουρήσει το κύρος της συμβάσεως, γιατί υπάρχει η Καλή· ο κίνδυνος να χάσει την περιουσία της είναι υπαρκτός. Ο πιο μεγάλος όμως είναι να αλλαξοπιστήση· κι είναι, φαίνεται, ανήλικη. Έχουν προηγηθή τα Ορλωφικά, η ανασφάλεια και κάποιοι υποχρεωτικός, ιδίως παιδιών, εξισλαμισμός¹⁵. Αν ζούσε η Γιωργίτσα, η μητέρα της Καλής, πρόβλημα δεν θα υπήρχε, αφού όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως φύλου, είχαν ίσα δικαιώματα σε μια κληρονομιά¹⁶. Η Παγώνα ακόμη γνωρίζει ότι οποιαδήποτε διαφορά που έχει τον ένα διάδικο Τούρκο, λύεται σε τουρκικό δικαστήριο¹⁷.

Είναι άγνωστο πότε πέθανε η Παγώνα. Ασφαλώς ανάμεσα στο 1788 (σύνταξη της διαθήκης) και το 1790 (έτος που συντάσσονται με πρωτοβουλία της Σαλιχέ τα δύο έγγραφα). Η Σαλιχέ αισθάνεται το βάρος της αλλαξοπιστίας της. Βαθμιαία αποκόπτεται από το χριστιανικό περιβάλλον, γι' αυτό και η ανάγκη να αποξενωθεί των περιουσιακών στοιχείων που κληρονόμησε από την μητέρα της· μεταβιβάζει έτσι την επ' αυτών κυριότητά της στον σκευοφύλακα Παρθένιο της Ζερμπίτσας (10 Απριλίου 1790). Ο λόγος ασφαλώς για τον οποίο συναινεί στην σύνταξη του πωλητηρίου εγγράφου δεν συνιστά *jus protimisseus*, υπό την έννοια ότι προτιμάται ο αγοραστής ως συνορίτης¹⁸. Η συνείδηση της επιβάλλει να μεταβιβάσει την περιουσία που κληρονόμησε από τη χριστιανή μητέρα της στο μοναστήρι της Ζερμπίτσας, το οποίο ασκούσε σημαντική επιρροή στους χριστιανούς της ευρύτερης περιοχής. Είναι αμφίβολο εάν υπήρξε καταβολή του τιμήματος. Η Σαλιχέ μεταβιβάζει την κυριότητα. Μπορεί η Σαλιχέ να ήταν κρυπτοχριστιανή, οπότε πρέπει να θεωρήσουμε ότι ο εξισλαμισμός ήταν ακούσιος¹⁹. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί και η λαϊκή κατακραυγή. Είναι γνωστή η αποστρόφη που αισθάνονταν οι χριστιανοί για τους αρνησίθρησκους. Υπήρχαν δε ποικίλοι τρόποι να δείξουν τα συναισθήματά τους που κλιμακώνονταν από την αποφυγή χαιρετισμού ως την παντελή αγνόηση.

Η Σαλιχέ δεν γνωρίζει να γράφη ούτε ελληνικά ούτε τουρκικά· ίσως δεν γνωρίζει καθόλου τουρκικά. Είναι γεγονός ότι, όπου υπήρχε πυκνή εγκατάσταση Τούρκων, σχεδόν απαγορευόταν η χρήση της ελληνικής. Αντίθετα, οι Τούρκοι του Μυ-

15. Τ. Χ. Κανδηλώρου, «Η Γορτυνία από των αρχαιότατων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς», (φωτ. ανατύπωση), έκδ. «Διώνυσος», Αθήνα χ.χ., σ. 164.

16. Ν. Τοντόρωφ, «Η Βαλκανική πόλη, 15ος-19ος αιώνας», μετ. Έφης Αβδελά, Γεωργίας Παπαγεωργίου, έκδ. «Θεμέλιο», Αθήνα 1986, σ. 182.

17. G. Geib, «Παρουσίαση της κατάστασης του δικαίου στην Ελλάδα», μετ. Ίριδος Αυδή-Καλκάνη, έκδ. Γκοβόστη, χ.χ., σ. 104.

18. Δ. Θ. Σιάτρα, «Οι αγοραπωλησίες ακινήτων στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα», έκδ. «Γνώση», Αθήνα 1992, σ. 81: «Προτίμηση λεγόταν το δικαίωμα που είχαν ωρισμένα πρόσωπα, σε περίπτωση πώλησης ακινήτων, να αγοράσουν τα ακίνητα (να προτιμηθούν ως αγοραστής) με τους ίδιους όρους που αυτά επρόκειτο να αγοράσουν από άλλους υποψηφίους αγοραστής».

19. Περιπτώσεις μουσουλμάνων που εκχριστιανίστηκαν έχουμε αρκετές στη διάρκεια της Β' Βενετοκρατίας (Κ. Μέρτζιου - Θ. Παπαδόπουλου, «Ο Μυστράς εις τα Αρχαία της Βενετίας», Δακωνικά Σπουδαί 12 (1994) 180, 183 κ.α.)· μετά την αποκατάσταση της τουρκικής κυριαρχίας όσοι αλλαξοπίστησαν τιμωρήθηκαν με θάνατο (Α. Κομνηνού - Ύψηλάντου, «Το μετά την Άλωσιν (1453-1789)», εν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 299).

στρά μιλούσαν ελληνικά αλλά και τουρκικά με ελληνική προφορά²⁰. Ελληνικά, άλλωστε, υπογράφει και ο Τούρκος μάρτυρας στη διαθήκη της Παγώνας²¹. Σε τούτο συνηγορεί και η εξέταση των τοπωνυμίων της περιοχής. Τα τουρκικής προελεύσεως τοπωνύμια είναι κυριώνυμα²², κι αυτά ολίγα, εκτός από ένα: Μεζάρια (mezar = τάφος), που κι αυτό οι περισσότεροι το γνωρίζουν ως Τουρκοκίβουρα²³.

Η Σαλιχέ με άλλο έγγραφο εκτελεί τη διαθήκη και επιβεβαιώνει τη θέληση της μάνας της επαναλαμβάνοντας τα βασικά σημεία της διαθήκης: «... από την σήμερον και εις το εξής να είναι νοικοκυραίοι οι καλόγεροι του μοναστηριού και εγώ η Σαλιχέ ξένη και απόξηση τόσον ο άντρας μου όσον και τα παιδιά μου και να μην μονεύουν τα τρία ονόματα Θεοδωρή, Παγώνα και Γιωργίτζα, τον πατέρα μου και μάνα μου και αδελφή μου και αν ούτος και ήθελε εβγή κανένας σκανδαλοποιός να γυρέψη να χαλάση την διαθήκη και το παρόν γράμμα να έχη να δίνη εις το απάνω τζαμί διακόσιες οκάδες κερί τόσον εγώ κι άντρας μου και παιδιά μου και οι συγγενείς μου. Και δια το βέβαιον της αληθείας έδωσα το παρόν υπογεγραμμένο εις χείρας του Παρθενίου της Ζερμπίτσας έμπροσθεν των ευρεθέντων αξιοπίστων μαρτύρων και βεβαιώνω με το δάχθυλόν μου εις ένδειξιν και ασφάλειαν· εγώ η Σαλιχέ βεβαιώνω τα άνωθεν και βάνω το δάχθυλόν μου ως φαίνεται»²⁴.

Το έγγραφο συντάσσεται στο Μυστρά όπου εδρεύουν οι Αρχές· πρόθεση φανερή να περιβληθή τούτο με περισσή νομιμότητα και φυσικά εγκυρότητα. Η Σαλιχέ ασκεί όλη την επιρροή της στον άντρα της. Έτσι εξηγείται η συγκατάθεση του Γιουσούφη για μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων στο μοναστήρι. Γιατί πώς αλλιώς δικαιολογείται η μετάβαση και των δύο στο Μυστρά, απόσταση μετ' επιστροφής άνω των οκτώ ωρών, για να αποποιηθούν ουσιαστικά το κληρονομικό τους δικαίωμα; Η Σαλιχέ ομιλεί και υπογράφει εξ ονόματος των μουσουλμάνων της οικογενείας της²⁵. Θέλει με κάθε τρόπο να γίνη σεβαστή η τελευταία επιθυμία της μάνας της· γιατί έτσι, πιστεύει, θα βρη αναπαρημό η ψυχή της, η πολύπαθη ψυχή της Παγώνας.

Παγώνα και Σαλιχέ, δύο πρόσωπα, μία τραγωδία, αυτή του πάσχοντος Ελληνισμού. Είναι, ως εκ τούτου, συμπαθώς νοητές και η εγχαρτέρηση της μάνας και η ολιγοπιστία της κόρης.

Θεόδωρος Σ. Κατσουλάκος

20. Μ. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, 227. Έγγραφα των τελευταίων δεκαετιών του 18ου αι. αποδεικνύουν ότι οι Τούρκοι επικοινωνούσαν σε υπηρεσιακό επίπεδο ελληνιστί.

21. Αλλά και άλλος Τούρκος, ο Ιγομέρης Χοτζολάκης Μουσταφάς, υπογράφει, σε συμβόλαιο της Ζερμπίτσας (5 Απριλίου 1768), ελληνικά.

22. Να ληφθή υπ' όψιν ότι οι Τούρκοι, το 1/4 του συνολικού πληθυσμού της Πελοποννήσου, κατέχουν περισσότερα σε αναλογία 18:1, βλ. Μ. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, 134.

23. Βιβλίο Μεταγραφών του δήμου Φάριδος 7 (1868) 137.

24. Θ. Ν. Σ ι μ έ π ο υ λ ο υ, 52-53.

25. Τα παιδιά της Σαλιχέ έπρεπε να έχουν μουσουλμανικό θρήσκευμα, αφού τα εκ μικτών γάμων παιδιά ακολουθούσαν το θρήσκευμα του πατέρα, βλ. Ν. Σ α ρ ρ ή, 258.

Το πανηγύρι των Αγίων Τεσσαράκοντα

Παλιότερα, στις 9 Μαρτίου, στο Ξηροκάμπι, την όμορφη πρωτεύουσα του Δήμου Φάριδος, γινόταν μια αξιόλογη εμπορογεωργική πανήγυρη, το γνωστό για τους κατοίκους όλων των χωριών της Κάτω Ρίζας της Λακεδαιμόνος ως πανηγύρι «των Αγιο-Σαράντων».

Γεγονός σημαντικό για τους κατοίκους των αγροτικών χωριών της περιοχής, τόσο κατά την προπολεμική εποχή όσο και κατά τον προηγούμενο αιώνα. Εκεί θα πουλούσαν τα προϊόντα τους και θα αγόραζαν άλλα απαραίτητα που τους έλειπαν, καθώς και τρόφιμα, υφάσματα, παπούτσια, σαμάρια, μπαλντούμια, καπίστρια και άλλα. Θα τους έμεναν ακόμη μερικά χρήματα για την υπόλοιπη 'Ανοιξη και ιδιαίτερα για τον τελευταίο της μήνα («το Λιμομάη»), που τους έκανε να στενεύονται οικονομικά, γιατί τις ημέρες του δεν υπήρχαν τρόφιμα.

Θυμάμαι καλά ότι οι συγχωριανοί μου οι Δαφνιώτες πουλούσαν στο πανηγύρι δημητριακούς καρπούς, όπως σιτάρι, κριθάρι, σμιγάδι και βρώμη, βορβιά που είχαν βγάλει εκείνες τις ημέρες με το ξυνάρι από τις κοκκινάτσες του χωριού και ήταν πεντανόστιμα, κοτόπουλα, φρέσκα αυγά, ακόμα και τσίχλες αμάδητες που τις έπιαναν με τ' αγκίστρια από τα χαράματα. Προπολεμικά το Δασαρχείο δεν ήταν τόσο αυστηρό στους αγγιστρολόγους, γιατί οι χιλιάδες τσίχλες αφάνιζαν τη μικρή ελαιο-παραγωγή.

Πουλούσαν επίσης, εκτός από τα χοντρά ζώα και αρνοκάτσικα. Έφερναν ακόμη για πούλημα λιναρένια σακκούλια, τράστα, τραστίνες, ντορβάδες, σακκιά για το άλεσμα στο μύλο και μεγάλες σακκούλες «τα χαράρια» για τη μεταφορά των αχύρων από το αλώνι στον αχυρώνα. Αυτά όλα είχαν ξεμείνει από τα καλοκαιριάτικα πανηγύρια του Μυστρά, της Σκάλας και του Γυθείου. Κάθε σπίτι τότε στο Δαφνί είχε μια μικρή βιοτεχνία λιναριού, αλλά για να φτάσει το νήμα έτοιμο στον αργαλειό περνούσε από πολλά κοπιαστικά στάδια και σωστά ο θυμόσοφος λαός μας λέει την παροιμία, που αναφέρεται στους ταλαιπωρημένους ανθρώπους: «Πέρασε του λιναριού τα βάσανα και του Χριστού τα Πάθη».

Όπως έχω πληροφορηθεί, κατέβαιναν από τη Σπάρτη στο Ξηροκάμπι με τα πόδια όλα τα γυμνασιόπαιδα του χωριού μου, προ του 1940, για να συναντήσουν τους δικούς τους, να πάρουν το χαρτζιλίκι τους και να αγοράσουν αναβρυτιώτικες αρβύλες με προκαδούρα και κοφτές βακέτες με δερμάτινα κορδόνια.

Αυτό το τετραήμερο πρώτο πανηγύρι της χρονιάς μάζευε στο Ξηροκάμπι όλους τους φτωχούς γεωργοκτηνοτρόφους της νότιας Λακεδαιμόνος ιδιαίτερα και ήταν ένα αξιόλογο κομμάτι της λαϊκής μας παράδοσης. Ήταν ακόμη και το νυφοπάζαρο των χρόνων εκείνων! Πόσοι αλήθεια υπέργηροι δεν διηγούνται με καμάρι τον τρόπο της συναντήσεώς τους με τη συμβία τους στο πανηγύρι αυτό, πριν από εξήντα και εβδομήντα χρόνια!

Εκεί οι βασιανισμένοι άνθρωποι της αγροτιάς θα συναντούσαν με χαρά φιλικά και συγγενικά τους πρόσωπα και συστρατιώτες τους από τα άλλα χωριά, θα πήγαιναν στις ωραίες ταβέρνες της κωμόπολης για να φάνε με όρεξη το κοκκινιστό μοσχάρισιο κρέας (το βιδέλο) με πατάτες ή στιφάδο, θα έπιναν εκλεκτό κοκκινέλι, θα έλεγαν τα βάσανά τους και θα άκουγαν με κέφι τα λαϊκά όργανα από τους οργανο-

(συνέχεια στη σελ. 12)

Τό μοναστήρι του Κούμπαρη

Χτισμένο σε μια πλαγιά στους πρόποδες του Ταύγετου, πάνω από την Παλαιοπαναγιά, σιωπηλό αλλά επιβλητικό χωρίς μοναχούς σήμερα στέκεται το Μοναστήρι του Κούμπαρη. Κάποτε σε περίοδο ακμής μετά το 1602 που χτίστηκε είχε μεγάλη περιουσία και αίγλη που διατηρήθηκε για 150 χρόνια μέχρι τις λεηλασίες και καταστροφές που υπέστη από Τούρκους και Αρβανίτες κατά διαστήματα.

Δεν θα ασχοληθώ άλλο με τα ιστορικά στοιχεία, ούτε και με περιγραφή των θαυμαστών αγιογραφιών, αυτά άλλωστε μπορούν να τα βρουν οι αναγνώστες στο βιβλίο του συνδημότη μας καθηγητή Δημ. Κατσαφάνα καθώς και σε αναφορές άλλων πνευματικών ανθρώπων της περιοχής μας.

Σήμερα μια επίσκεψη στο μοναστήρι σε φέρνει αντιμέτωπο με το πρόβλημα, και με το δίλημμα: πρέπει μέσα σε μια παγκοσμιοποίηση των κοινωνιών να κρατήσουμε την πολιτισμική μας ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά δείγματα πολιτισμού που μας δένουν σαν έθνος ή θα παραδοθούμε άνευ όρων στα κύματα των εισβολέων του νου μας και θα αφήσουμε να καταρρεύσει ό,τι έχει έστω και υποτυπωδώς διατηρηθεί;

Σαφέστατα τάσσομαι με την άποψη της διατήρησης των μνημείων μας.

Το μοναστήρι του Κούμπαρη είναι μνημείο πολιτισμικό και σαν τέτοιο πρέπει να διατηρηθεί παράλληλα με τη χρήση του για τις θρησκευτικές μας δραστηριότητες. Γιατί το ένα δεν αποκλείει το άλλο.

Με χαρά πληροφορήθηκα ότι με πρωτοβουλία του δήμαρχου Φάριδος Παν. Παναγιωτουνάκου, του Συλλόγου Γυναικών Παλαιοπαναγιάς και του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου Παλαιοπαναγιάς (ας με συγχωρέσει όποιος το σκέφτηκε πρώτος) ξεκινά η προσπάθεια αναστήλωσης της μονής...

Κατά καιρούς είχαν γίνει προσπάθειες μερικών επεμβάσεων που πολλές δεν είχαν το επιθυμητό αποτέλεσμα, άλλες είχαν προστατεύσει και άλλες είχαν καταστρέψει τμήματα της συνολικής εικόνας.

Τώρα όμως που η προσπάθεια είναι συλλογική δεν έχουμε δικαιολογία για βιασύνες και προχειρότητες. Ας δούμε το κοντινό μας παράδειγμα της Μονής Γόλας. Θυμάστε πως ήταν πριν λίγα χρόνια. Η σωστή προετοιμασία, η συστηματική μελέτη των αρχιτεκτονικών της στοιχείων, η άοκνη εργασία της Επιτροπής Αναστήλωσης και ο συντονισμός των εμπλεκόμενων φορέων έφεραν ένα θαυμαστό αποτέλεσμα. Το ίδιο πρέπει να κάνουν όλοι όσοι ενδιαφέρονται για την Αναστήλωση της Μονής Κούμπαρη.

Το πρώτο βήμα έγινε με μία παράκληση που έγινε στο μοναστήρι. Εκεί έγινε ένας γόνιμος πρώτος διάλογος με εισήγηση του δήμαρχου και με προσφορά του Συλλόγου Γυναικών Παλαιοπαναγιάς ποσού 1.000.000 δραχμών για το ξεκίνημα της προσπάθειας. Ακολούθησε συγκέντρωση των κατοίκων του Δημοτικού διαμερίσματος Παλαιοπαναγιάς που αποφάσισαν τη σύσταση της Επιτροπής Αναστήλωσης και συνυπόγραψαν το πρακτικό. Στην επόμενη συγκέντρωση θα εκλεγεί προεδρείο για να κάνει τις απαραίτητες ενέργειες ώστε να δρομολογηθεί το έργο αναστήλωσης του μοναστηριού. Ας προσφέρει ο καθένας μας ό,τι και όπως μπορεί για να φέρουμε σε πέρας το δύσκολο αλλά και ωραίο αυτό έργο.

Δημ. Κουμουτσίδης

Μιά σημαντική μαρτυρία για την εκκλησία της Αγίας Τριάδας Ξηροκαμπίου

Ο παπά Παναγιώτης Κονίδης ιεράτευσε στο Ξηροκάμπι, όπου και απέθανε (1935). Για το ιερατικό στάδιο προετοίμαζε το γιό του Νικολάκη, ο οποίος όμως απέθανε μόλις 26 ετών (1906), αφήνοντας ορφανή τη δίχρονη κόρη του Ευγενία. Στην ενορία Ξηροκαμπίου τον διαδέχθηκε ο γαμπρός του παπά Λιάς Ματθαίος. Ο παπά Κονίδης έχοντας αίσθηση της ανάγκης συντήρησης της ιστορικής μνήμης μάς κληροδοτεί την παρακάτω μαρτυρία :

«Εγώ ο Παναγιώτης ιερεύς Κονίδης εθεμελίωσα την εκκλησίαν "Αγία Τριάς" κατά το έτος 1896 και έκαμα και τον αγιασμόν μετά του εκκλησιαστικού Γεωργίου Ηρ. Κυριακάκου.

Ήθεν καταθέτω την παρούσαν φωτογραφίαν μου εις την άνω εκκλησίαν εις ανάμνησιν.

Ο Καταθέτης
Παναγ. Ιερεύς Κονίδης».

Τη φωτογραφία βρήκε και αξιοποίησε ο παπά Γιώργης Λάτσης, σημερινός εφημέριος της εκκλησίας. Θ.Κ.

(συνέχεια από τη σελ. 10)

παίχτες που σχημάτιζαν κομπανίες «ζυγιές» και κατάγονταν από τους Γοράνους, την Άρνα, το Δαφνί, την Τραπεζοντή, τα Ανώγεια κ.ά.

Εκτός από τα χοντρά αναγκαία ψώνια, τα γεωργικά εργαλεία, θα ψώνιζαν για τα παιδάκια τους, που περίμεναν με χαρά, διάφορα μικρά και φτηνά παιχνιδάκια, όπως πάνινες κουκλίτσες, μπιστολάκια, κοκκοράκια και σφυρίχτρες.

Το πανηγύρι «των Αγιο-Σαράντων» στο Ξηροκάμπι έκανε συναισθηματικά και παραδοσιακά τους κατοίκους της περιοχής, προσθέτοντας στο φτωχό τους κομπόδεμα μια νέα σημαντική ενίσχυση για το Πάσχα, που ακολουθούσε και για τους άγονους μήνες, μέχρι το θεριστή.

Ήστοχη, απaráδεκτη, αντιοικονομική και αντιπαραδοσιακή ήταν η απόφαση των αρμοδίων να μεταφέρουν χρονολογικά το ωραίο πανηγυράκι για το καλοκαίρι, κάπου στις αρχές της δεκαετίας του 1950, το οποίο σιγά-σιγά ξεθώριασε, διαλύθηκε και ξεχάστηκε.

Σταύρος Α. Μυλωνάκος

Πάντα σε σκέπτομαι, φτωχοχώρι μου

Έπειτα από 49 χρόνια έτυχε να περάσω στο χωριό μου μέσα στην καρδιά του χειμώνα. Απεγνωσμένα γράμματα από φίλους και συγγενείς μάς έπεισαν και ιδιαίτερα την σύζυγό μου Μίτσα ότι η μητέρα της πέραγε το τελευταίο της βιολογικό στάδιο και έτσι ήταν επιβεβλημένο και αναγκαίο να είμαστε κοντά της. Οφείλω όμως να ομολογήσω ότι η επίπονη και οδυνηρά κατάσταση της διαρκούσε για αρκετά χρόνια, αλλά η συστηματική περιποίηση της άλλης της κόρης Καλλιόπης και ο ακάματος σύζυγός της και μέγας μπατσανάκης μου Δημήτρης Μανιατάκος συνετέλεσαν σε μια σχετικά άνετη επιμήκυνση της ζωής της. Δυστυχώς όμως στις 5-1-99 το μοιραίο επήλθε και η κυρά Σταυρούλα υπέκυψε.

Ήτανε μια υποδειγματική κυρία αλλά και πικραμένη. Μια σωστή αρχόντισσα, όπως την απεκάλεσε ο κ. Γ. Κ. Παπαδάκος παιδιόθεν φίλος. Την έχουμε ήδη απευμύσει αφάνταστα και το κενό που δημιουργήθηκε ιδιαίτερα απερίγραπτο. Ετιμήθη δεόντως από φίλους, συγγενείς και απ' όσους την γνώριζαν. Έχει γαίαν ελαφράν.

Ο καιρός αναλόγως δεν ήταν και πολύ άσχημος, θαυμάσαμε τον βαρυφορτωμένο χιονισμένο Ταύγετο, ένα θαυμάσιο φαινόμενο που τύφλα νά 'χουν οι Άλπεις και οι Βαυαρικές οροσειρές. Επίσης, έπειτα από χρόνια αξιοθήκαμε να γευθούμε και αρκετές τσίχλες στην Ποταμιά και Άρνα, βλέποντας έτσι και παλιούς φίλους. Εξαιρετικά όμως τη διαδρομή από Μούσγα εις Άρνα μέσω Πολοβίτσας και Γοράνων, μήνα Φεβρουάριο, ανέφελο ουρανό και θερμοκρασία 21°. Ήτανε κάτι που δεν θα ξεχάσω για αρκετά χρόνια, το νιώθεις και το εκτιμάς, όταν ζης σε μια πολυάνθρωπη πόλη. Τότε μόνον.

Συγκινήθηκα αρκετές φορές και αισθάνθηκα ένα ανεκπλήρωτο κενό μέσα μου όταν περπάτησα από Ρασίνα μέχρι Καλογερίκι, ποτάμι που στην όχθη του ήτανε κάποτε ο Ηφαίστιος βωμός ή Γύφτικο του Λάζαρου, που έβλεπες τακτικά τον κοσμάκη να έρχεται για επισκευή των εργαλείων του. Δυστυχώς όμως το γύφτικο και όλη η εγκατάσταση νεκρά και εγκαταλειμμένη.

Σταμάτησα στη διεθνή Super-market του Κόζη, κλειστή. Ο Κλεομένης είχε φύγει για πάντα. Ο μπαρμπέρης Θόδωρος Τσόρης μετέστη εις Κύριον. Η Κωλοπάνα, ο κάποτε πλωτός ποταμός, ο Δούναβης των Καμινίων, στεγνή και οι όχθες της σκεπασμένες με ποικίλα και πολύχρονα σκουπίδια λόγω παρατεταμένης ανομβρίας. Τα πηγάδια Καρυδιά, Συκιωτή και Δένδρο σκεπασμένα και έτσι σκεπασθήκανε και μυριάδες αναμνήσεις.

Το τιμημένο κάποτε δημοτικό σχολείο κλειστό και παραμελημένο που κάποτε είχε 150 μαθητές. Απεφάσισα πλέον να ιδώ και να επισκεφθώ την Ευαγγελίστρα, την αναπόφευκτη και μόνιμη κατοικία. Έμεινα αρκετή ώρα, διαβάζοντας τα ονό-

Έλληνες και ιδεολογία

Ήτο Μάρτιος του έτους 1935. Υπηρετούσα ως υπαξ/κός στο 11ο Σ.Π. Τριπόλεως. Ήμουν βοηθός του λοχαγού Σερβετά Σπυρίδωνος, ο οποίος εκτελούσε την υπηρεσίαν του Δ/ντού Επιστρατεύσεως. Τον σεβόμουν και τον βοηθούσα πολύ. Μεγάλη μόρφωση δεν είχε. Είχε όμως σε εξαιρετικό βαθμό την τιμιότητα και την εργατικότητα. Ήτο κοντός στο ανάστημα, πράος και λίαν ειλικρινής. Οι πάντες τον αγαπούσαν για τον εξαιρετικόν του χαρακτήρα. Εθεωρείτο ως ο πλέον αξιοσέβαστος του Συντάγματος.

Μίαν πρωία του Μαρτίου είχαμε ένα επεισόδιον. Τρία άτομα από τη Μάνη εισήλθαν με νευρικήτητα στο γραφείον του και σε υψηλόν τόνο του είπαν: «Θα τους δώσουμε και θα καταλάβουνε, κύριε λοχαγέ, τι θα πει Μανιάτης». Είχαμε τότε το πραξικόπημα του Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη και τα πνεύματα ήσαν εν εξάψει. «Ησυχάστε, βρε παιδιά, το ξέρω ότι ήλθατε από ιδεολογία» ήτο η απάντησίς του. «Πεινάμε, κύριε λοχαγέ», συνέχισαν απότομα να φωνάζουν. «Θέλουμε κουραμάνα» συνέχισαν να φωνάζουν απαιτητικά. «Φύγετε, βρε λεμέδες» τους είπε και τους οδήγησε στην πόρτα της εξόδου. «Αυτή είναι η ιδεολογία σας;».

Το επεισόδιον δεν είχε συνέχεια. Αυτοί απήλθον διαμαρτυρόμενοι δια την υποδοχή που τους επεφύλαξε ο λοχαγός. Ο ίδιος δε ο λοχαγός, παρόλο ότι ήτο πράος, είχε εκνευρισθεί και μουρμούριζε για την όλη στάση των. Πεινασμένοι προσπάθησαν να τον ξεγελάσουν ότι όλα τα έκαμνον από ιδεολογία.

Πολλές φορές από τότε, όταν ακούω έντονους ενθουσιασμούς για τα πολιτικά και τις ιδεολογίες στην Ελλάδα, ενθυμούμαι και νοσταλγώ εκείνον τον ταπεινό λοχαγό μου.

Νικόλαος Μποραζέλης
Συνταγματάρχης ε.α.

ματα στα μνήματα που νόμιζα ότι είχα διάλογο με τους μακαρίτες, τα δάκρυα έτρεχαν διότι οι αναμνήσεις γινούνταν σαν ένα άφωνο φάντασμα. Απεφάσισα λοιπόν να ακολουθήσω το μονοπάτι της απομάκρυνσης αλλά φορτωμένος με αρκετές αναμνήσεις γυρίζοντας πίσω αρκετές δεκαετίες.

Χωριουδάκι μου, δεν σε ξεχνώ, ευτού πρωτοείδα τον ήλιο, ευτού έμαθα το αλφάβητο, ευτού κοιμούνται μόνιμα όλοι —φίλοι, συγγενείς και γνωστοί—. Όχι, δεν σε ξεχνώ διότι αυτού ανήκω, αλλά η τροχιά του χρόνου επαληθεύει ότι «τα πάντα ρει». Πάντως ουδέποτε σκέφθηκα να πουλήσω την ψυχή μου στους Αγγλοσάξωνες, διότι να είσαι Έλληνας ήτανε, είναι και θα είναι τ ί τ λ ο ς τ ι μ ή ς.

Χωριουδάκι μου, είμαι πάντα μαζί σου και θα είσαι στις σκέψεις μου παντοτεινά, γι' αυτό εφέρα και παπούτσι από τον τόπο μου και ουδέποτε το μετάνοιωσα.

Υγεία και αγάπη

Χρίστος Α. Καπετανάκος
Raleigh N.C., U.S.A.

Η κυρία Θεώνη

Η κυρία Θεώνη Σολωμού-Δημητράκου ήρθε στο χωριό μας το 1938 και εργάστηκε ως μαμή· εργάστηκε με αξιοπρέπεια, ευαισθησία, ανθρωπιά, βαθιά αίσθηση του χρέους της και επαγγελματική συνείδηση.

Με τον ερχομό της άλλαξαν όλα ριζικά. Η γέννηση ενός παιδιού, η υγεία του και η υγεία της μητέρας δεν ήταν πλέον θέμα τύχης. Η κυρά-μαμή ακολούθησε πιστά όσα διδάχθηκε από τους καθηγητές της, για τους οποίους μιλά με συγκίνηση και αγάπη. Σπούδασε στο Δημόσιο Μαιευτήριο, στην οδό Ακαδημίας. Καθηγητές είχε: τον Πετσάλη, Δ/ντή Δημοσ. Μαιευτηρίου και καθηγητή Πανεπ/μίου, τον καθηγ. Παυλίδη και τον Μαρουντή.

Η επιστημονική της κατάρτιση έσωσε πολλά παιδιά και μητέρες. Στο ιστορικό της —όπως η ίδια αναφέρει— δεν υπάρχει κανένα κρούσμα θανάτου, γιατί στηρίχτηκε στην αντισηψία, στην απόλυτη καθαριότητα, λέξεις άγνωστες μέχρι τότε.

Η ίδια έχει κρατήσει ένα βιβλίο όπου έχει καταγράψει όλες τις γεννήσεις από τότε που ανέλαβε την περιοχή. Δύο χιλιάδες περίπου γεννήσεις καταγράφονται σε αυτό με απόλυτη τάξη. Εκεί περιλαμβάνονται, επίσης, οι ημερομηνίες γεννήσεων, όνομα πατρός και μητρός εκάστου παιδιού, αν χρειάστηκε επέμβαση γιατρού και άλλες ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της αξίας της προσφοράς της είναι η ιστορία που αφηγείται η ίδια, με υπερηφάνεια αλλά και ταπεινοφροσύνη:

«Μια γυναίκα περίμενε να γεννήσει στην Κουρτσούνα· ήταν στις μέρες της. Ο άντρας μου δεν με άφηνε να πάω στην γέννα, γιατί ήταν πολύ μακριά και θα κουραζόμουν. Ήξερε πόσο είχα ταλαιπωρηθεί από τη δουλειά μου· δεν ήταν και τα μέσα τότε... Πήγα, όμως, κρυφά. Ήρθε ο άντρας της με το μουλάρι και με πήρε. Δεν μπορούσα να μην πάω, γιατί η γυναίκα στην προηγούμενη εγκυμοσύνη της είχε γεννήσει με μια γριά και είχε χάσει το παιδί της. Και έτσι, επειδή είχε ταλαιπωρηθεί, δεν ήθελα να γεννήσει χωρίς μαμή.

Τέλος πάντων, όταν γέννησε, το παιδί έπεσε νεκρό, κάτασπρο. Εγώ το έπιασα και το έβαζα συνεχώς από το ζεστό στο κρύο νερό και του έκανα τις κατάλληλες κινήσεις. Όλοι μου φώναζαν να αφήσω το παιδί, αφού ήταν πεθαμένο και να κοιτάξω τη γυναίκα. Φώναζαν και τον παπά και βάπτισε το παιδί στον αέρα. Παράλαβα πάλι το παιδί, του έκανα τεχνητές αναπνοές, του έβαλα λίγες σταγόνες καρδιαζόλ και με τον ελαστικό καθετήρα, που τον είχα βράσει, του έβγαζα τις βλένες. Έκανα 45 λεπτά να επαναφέρω το παιδί. Όταν είδα μελανιές στο σώμα του πίστεψα πως το παιδί πρέπει να ζήσει. Έκανα ό,τι είχα μάθει στη Σχολή μου για τα ασφυκτικά παιδιά. Το παιδί έκανε δύο μέρες να πιάσει το στήθος της μητέρας του, όμως συνήλθε και έγινε παλικάρι. Όταν πήγαινα στη Μονολιά ερχόταν η μάνα του με το άλογο και μου έλεγε: «κοίτα, αυτό το παιδί το έχω χάρη σε σένα». Δεκάρνα να μην έπαιρνα δεν με ένοιαζε, φτάνει που έζησε το παιδί. Ο πατέρας του παιδιού ήθελε να με βάλει στα «Λακωνικά Νέα», αλλά εγώ δεν ήθελα. Έκανα μόνο τη δουλειά μου».

Η κυρία Θεώνη θυμάται πολλές ακόμα ιστορίες που δείχνουν τις δυσκολίες που αντιμετώπισε προκειμένου να ανταποκριθεί στο έργο της, λόγω των αντίξωων συνθηκών που είχε να αντιμετωπίσει (απουσία μεταφορικών μέσων και δρόμων, έλλειψη ιατρικών μέσων και φαρμάκων αλλά και άγνοια και προκατάληψη των κα-

τοίκων). Ακόμα, όμως, και με αυτήν την μικρή αναφορά προς τιμήν της, σίγουρα όλοι καταλαβαίνουμε πως αποτελεί πρότυπο συνέπειας, εργατικότητας, φιλότιμου, πρότυπο ανθρώπου!

Ευγενία Ιω. Κονίδη

Αριθμ.	Όνομα	Πατρώνυμο	Επάγγελμα	Προσέλευση	Αριθμ.	Μηνιά	Έτος
353	Βίβη	Κορδαράκου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	2	Ιουλίου	1946
354	Ευδοκία	Μιχαηλίδου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	2	"	1946
355	Γαρυφαλία	Παναγιάου	Γοράννη	Προσέλευση	4	"	1946
356	Ρόσια	Χαυβάνου	Παρασκευαστή	Προσέλευση	14	"	1946
357	Ανδρονία	Χρονιάου	Κουμουνδία	Προσέλευση	15	"	1946
358	Πορτίτσα	Γάβαρη	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	16	Απριλίου	1946
359	Βίβη	Κονίδα	Κουμουνδία	Προσέλευση	17	"	1946
360	Ανδριά	Γεωργιάδου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	22	"	1946
361	Χιολιά	Καρμαφίτου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	28	"	1946
362	Γεωργία	Μουσταφίδη	Μουσαδέρη	Προσέλευση	27	"	1946
363	Βίβη	Σοφίτη	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	2	Απριλίου	1946
364	Ευφροσύνη	Καυκοστέτιου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	6	Απριλίου	1946
365	Βίβη	Μαυλοπούλου	Παρασκευαστή	Προσέλευση	15	"	1946
366	Ρίνα	Κουκορέ	Γοράνη	Προσέλευση	21	"	1946
367	Πόλα	Καράδης	Ψυγία	Προσέλευση	23	"	1946
368	Ανδριά	Αρσίου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	4	Απριλίου	1946
369	Ανδρονία	Κορδαράκου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	9	"	1946
370	Αρσία	Καλαμίου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	12	"	1946
371	Αρχιμήδης	Θείου	Γοράνη	Προσέλευση	15	Απριλίου	1946
372	Γεωργία	Παναγιάου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	25	"	1946
373	Αρχιμήδης	Καράδης	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	1	Απριλίου	1946
374	Βίβη	Κονίδα	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	14	"	1946
375	Ανδρονία	Παπαδάου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	27	"	1946
376	Βίβη	Κορδαράκου	Παρασκευαστή	Προσέλευση	7	Ιανουαρίου	1947
377	Ευφροσύνη	Σταυρού	Γοράνη	Προσέλευση	18	"	1947
378	Αρχιμήδης	Αθανασίου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	20	"	1947
379	Βίβη	Κορδαράκου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	5	Απριλίου	1947
380	Βίβη	Γιαννάου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	5	"	1947
381	Πόλα	Σοφίτη	Κουμουνδία	Προσέλευση	17	"	1947
382	Βίβη	Μάνδη	Αρσίου	Προσέλευση	24	"	1947
383	Αρχιμήδης	Καυκοστέτιου	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	26	"	1947
384	Βίβη	Μουσταφίδη	Ξυρομαφίτη	Προσέλευση	18	Απριλίου	1947

Φωτοτυπία από το βιβλίο γεννήσεων της κ. Θεώνης.
(σελίδα γεννήσεων του 1946)

«Γιώργη μου, παιδάκι μου»

Καθώς τα χρόνια περνούν, μια ακόμη σκέψη απαιτητική, σχεδόν βασανιστική έρχεται στο νου μου. Χρόνια τώρα η βιοπάλη αδιάκοπη και μονότονη δεν μου άφησε περιθώρια να σκεφτώ τα περασμένα, να θυμηθώ γεγονότα και πρόσωπα που έπαιξαν —όπως αποδεικνύεται— καταλυτικό ρόλο στη ζωή μου.

Αλλά αν έχεις μια δουλειά που σου απορροφά το μεγαλύτερο μέρος του καθημερινού χρόνου, τί περιθώρια έχεις από κει και πέρα να κουβεντιάσεις με τον εαυτό σου, να κάνεις απολογισμό της ζωής σου; Έτσι οι όποιες ελεύθερες ώρες δεν είναι ικανές να σ' απαλλάξουν από τις έγνοιες και τα προβλήματα. Μια, οποιαδήποτε, δουλειά σε θέλει δεμένο με τις απαιτήσεις της, τις έγνοιές της. Κι αυτές δε σταματούν. Και που κοιμάσαι σκέφτεσαι, αλλιώς δεν προκόβεις. Άντε τώρα να ξεπεράσεις αυτά τα εμπόδια, να δεις τι γίνεται σπίτι σου, πώς πάνε τα παιδιά σου και διαγράψεις αυτόματα συγγενείς και φίλους. Εκτός κι αν κάτι διαφορετικό συμβεί καμιά φορά και σου αλλάξει το ρυθμό της ζωής, σου αναστατώσει τον ψυχικό σου κόσμο.

Φιλικό καθήκον μ' έφερε τις προάλλες στο Montreal· ο γιός του πρώτου συνεταίρου μου έκανε τους γάμους του. Έπρεπε να πάω. Είχα συνδεθεί με την οικογένεια από τα πρώτα, τα πικρά χρόνια της ξενιτιάς. Ο γάμος θα γινόταν Σάββατο. Την Παρασκευή το βράδυ ακολούθησα το συνεταίρο μου για μια επίσκεψη στο σπίτι της νύφης, ελληνοπούλα κι αυτή, όπου θα ρυθμίζονταν οι τελευταίες λεπτομέρειες· να πιούμε ένα ποτήρι κρασί σταλμένο από την Ελλάδα.

Στο σπίτι ήταν συγκεντρωμένοι καμιά τριανταριά άτομα, από το χώρο της δουλειάς της νύφης. Όλοι ξένοι. Ο συνεταίρος μου, κατά πως γίνεται σε τέτοιες στιγμές, θέλησε να με συστήσει, μιλώντας φυσικά αγγλικά. Ύψωσε μάλιστα λίγο τον τόνο της φωνής του για να ακουστεί καλύτερα το δυσκολοπρόφερτο για τους ξένους όνομά μου. Με το που τέλειωσε τα λόγια του, από το βάθος του σαλονιού πετάχτηκε μια φιλόλιγνη γερόντισσα, τέντωσε τα χέρια της προς το μέρος μας σαν να ήθελε να αγκαλιάσει το μισό δωμάτιο και φώναξε με δύναμη: «Γιώργη μου, παιδάκι μου». Επικράτησε γενική σιγή. Κανένας δεν κατάλαβε την έκρηξη της γερόντισσας. Πολλοί σάστισαν. Τα λόγια της όμως με περόνιασαν. Κόπηκε η αναπνοή μου. Το ένιωσα αυτό έντονα. Μια μυστική, ανεξήγητη φωνή από το παρελθόν ξύπνησε τη συνείδησή μου. Έτσι με φώναζε η μακαρίτισσα η μάνα μου, κρυφά από τις αδελφές μου, τότε τα μαύρα χρόνια της Κατοχής, όταν με μάζευε, σαν κλώσσα που απλώνει στοργικά τα φτερά της, από φόβο μήπως με χάσει. Έμεινα άναυδος. Ύπήρξε κενό αμυχανίας για όλους μας. Η φωνή ήταν της θείας μου της Κωσταντίνας, μακρινής αλλά πολύ αγαπητής ξαδέρφης της συχωρεμένης της μάνας μου. Ήταν η γιαγιά της νύφης. Πού να το φανταστεί κανείς. Είναι από κείνα τα παιχνίδια που σου παίζει η μοίρα για να σε συνεφέρνει και να σου δείχνει ποιός είσαι και ποιός είναι οι ρίζες σου.

Τη θειά μου την Κωσταντίνα λίγο τη θυμάμαι. Τη φέρνω στο νου μου ψηλή,

→

Ο μετανάστης

.....
Όλοι εδώ που είμαστε
μεσόκοποι και γέροι
δε γεννηθήκαμε εδώ,
ήρθαμε απ' άλλα μέρη.

Στο χέρι τη βαλίτσα μας
και στην καρδιά ελπίδα,
πλούσιοι να γυρίσουμε
μια μέρα στην πατρίδα.

Και ήρθαμε στον Καναδά
όλα τα παληκάρια
και πέσαμε στα ρεστοράντ
να κάνουμε δολλάρια.

Και τώρα τα νιάτα έφθγαν
και ήρθανε γηρατειά
κι ο ένας ρωτά τον άλλο
πώς πάμε από υγεία.

Με δίχως παρεξήγηση
εδώ θα σας αφήσω
πλην όμως κάτι θα σας πω
προτού το λησημονήσω.

Το Ξηροκάμπι να είν' καλά
με όλα του τα κάλλη
το καλοκαίρι που θα ρθει
ίσως το ιδούμε πάλι.
.....

Παναγιώτης Π. Ανδρεάκος
Richmont Hill, Ontario

.....
λιγνή, σβέλτη, μ' ένα καφετί μακρύ φόρεμα, έχοντας δέσει όμορφα μ' ένα άσπρο μαν-
τήλι τα πλούσια κατάμαυρα μαλλιά της. Στο σπίτι της πηγαίναμε τα καλοκαίρια
συνήθως. Καθόμαστε στο χαγιάτι σε σκαμνιά ή σ' ένα κρεβάτι που ήταν πάντα στρω-
μένο με μια κουρέλα. Στον τοίχο κρεμασμένα πλεξίδες τα κρεμμύδια, τα σκόρδα.
Το σπίτι όλο μύριζε τσάι και γλυκό τραχανά. Μια φορά, θυμάμαι, μ' έστειλε η μάνα
μου σπίτι της κάτι να πάρω. Η θεια Κωσταντίνα με πήρε από το χέρι και μ' έβαλε
να κάτσω σε μια μεγάλη πέτρα. Άνοιξε το φούρνο, που ακόμα ήταν ζεστός, κι έβγαλε
ένα μεγάλο καρβέλι· το σκούπισε με το πισκίρι, σήκωσε το γόνατο και έκοψε μια
μεγάλη αγκωνή. Έφερε και τυρί και τα απόθεσε στα χέρια μου. Νοστιμότερο φαί
δε θυμάμαι να έφαγα ποτέ· κι ως ασχολήθηκα, λόγω της δουλειάς μου, μ' όλου του
κόσμου τα φαγητά.

Είναι πολλές τώρα μέρες που γύρισα σπίτι από το Montreal και κάθομαι και
σκέπτομαι την αναπάντεχη συνάντηση. Δεν ήξερα ότι η θεια Κωσταντίνα είχε μετα-
ναστεύσει. Δεν ήξερα ούτε αν ζούσε. Δεν την είχα φέρει στο νου μου. Τώρα έγινε
πρόσωπο της οικογένειάς μου και ανυπομονώ να την ξαναδώ, να συνεχίσουμε την
κουβέντα μας. Λαχταράω, ντρέπομαι λιγάκι να το ομολογήσω, ασπρομάλλης εγώ,
να ακούσω εκείνο το: «Γιώργη μου, παιδάκι μου» με ό,τι νόημα κουβαλάνε αυτές
οι λέξεις, που καμιά γλώσσα, εκτός από την ελληνική, δεν μπορεί να εκφράσει.

Οδυσσέας
Toronto - Ontario

Ελαιοφόρια

Ο δήμος Φάριδος γιόρτασε (17-19 Σεπτεμβρίου 1999) με μεγάλη συμμετοχή των δημοτών τα «Ελαιοφόρια», τη γιορτή της ελιάς. Η εκδήλωση αυτή έδωσε την ευκαιρία να συζητηθεί το θέμα του ελαιολάδου (καλλιέργεια, παραγωγή, διάθεση). Το πρόγραμμα συντόνισαν οι κυρίες Σταμούλα Ασημάκη, πρόεδρος Τραπεζοντής, και Ελένη Κομνηνού, καθηγήτρια του Γυμνασίου. Την παρουσίαση των ομιλητών έκανε ο δημοσιογράφος κ. Ανδρέας Χιώτης.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ξηροκάμπι, 17 Σεπτεμβρίου 1999

- Παρουσίαση του νέου θεσμού από τον Δήμαρχο Φάριδος κ. Παναγιώτη Παναγιωτουνάκο.
- Χαιρετισμός από τον περιφερειάρχη Πελοποννήσου κ. Αντώνη Ματσίγκο.
- Χαιρετισμός-παρέμβαση από τον Νομάρχη Λακωνίας κ. Γρηγόρη Αποστολάκο.
- Χαιρετισμοί από τους Βουλευτές Λακωνίας.
- «Το έλαιον εις τη ζωή της εκκλησίας».
Ομιλητής: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Σπάρτης κ.κ. Ευστάθιος.
- «Ελιά - η Ικετήρια».
Ομιλητής: Αδαμαντία Τζανετέα, Εκπαιδευτικός - Νομαρχιακή Σύμβουλος Λακωνίας.
- «Η ορολογία της ελιάς».
Ομιλητής: Σταύρος Κατσουλέας, Συντάκτης του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών.
- «Το λάδι ως βασικό στοιχείο διαμόρφωσης του διατροφικού κώδικα της Λακωνίας».
Ομιλητής: Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του Κέντρου Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών.
- «Οι αγοραπωλησίες κτημάτων στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας».
Ομιλητής: Θεόδωρος Κατσουλάκος, Διδάκτωρ Ιστορίας.
- «Καλλιέργεια - Συγκομιδή - Έκθλιψη - Αποθήκευση - Επιδότησεις».
Ομιλητής: Δημήτριος Λάζαρης, Γεωπόνος - Πρόεδρος Νομαρχιακού Συμβουλίου Λακωνίας.
- «Ελαιόλαδο - ελιές». Προβλήματα και προοπτικές προώθησης στην εγχώρια και ξένη αγορά — Ονομασία προέλευσης.
Ομιλητής: Τζανέτος Καραμίχας, Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Π.Α.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ.

Τέλος προγράμματος πρώτης ημέρας με παραδοσιακή μουσική και χορό στην πλατεία Ξηροκαμπίου.

Παλαιοπαναγιά, 18 Σεπτεμβρίου 1999

- Χαιρετισμός από τον Δήμαρχο Φάριδος κ. Παναγιώτη Παναγιωτουνάκο.
- «Ελιά - Ελαιόλαδο, Η διαχρονική σημασία τους στο πολιτιστικό και κοινωνικό μας γίγνεσθαι».
Ομιλητής: Δημήτριος Λάσκαρης, Πρόεδρος Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Φάριδος.
- Μπουφές με παραδοσιακά εδέσματα με βάση το ελαιόλαδο - λαδοβρόχι.
Τέλος βραδιάς με παραδοσιακή μουσική και χορό.

Ανώγεια, 19 Σεπτεμβρίου 1999

- Θεία Λειτουργία στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου Ανωγείων.
- Προσέλευση επισήμων 9.30 π.μ.
- Αγώνες δρόμου.
- Βράβευση με κότινο και απονομή επάθλων, στην πλατεία Ανωγείων στις 11.30 π.μ.
- Προσφορά παραδοσιακών γλυκισμάτων με βάση το ελαιόλαδο.
- Έκθεση: Το ελαιόλαδο στη συντήρηση των τροφίμων και ελαιόλαδο αρωματισμένο με χόρτα.
Ομιλία:
— «Σύγχρονες μορφές οικονομικής δραστηριότητας για το ελαιόλαδο και την ελιά».

Μούσα, 19 Σεπτεμβρίου 1999, ώρα 18.00

- Χορός κορασίδων γύρω από το αιωνόβιο ελαιόδενδρο, ανάδειξή του σε προστατευόμενο δένδρο.
- «Ελαιόλαδο - Διατροφή - Υγεία».
Ομιλητής: Βασιλική Μπενέτου, Ιατρός, Επιστημονική συνεργάτιδα στην έδρα διατροφής και βιομηχανίας της Εθν. Σχολής Δημοσ. Υγείας.
Ομιλία:
— «Οικολογική καλλιέργεια ελιάς — νέα δεδομένα αγοράς».
Συνέχεια στην κεντρική πλατεία Ξηροκαμπίου.
- «Ένα μουσείο ελιάς στην Πελοπόννησο».
Ομιλητής: Ασπασία Λούβη, Αρχαιολόγος, Δ/ντρια Πολιτιστικού Κέντρου ΒΠΠ-ΕΤΒΑ.

*Τέλος των εκδηλώσεων. Μουσική βραδιά
με παραδοσιακή μουσική και χορό.*

Γ.Κ.

Προβληματισμοί γύρω από το θέμα της ίδρυσης βιβλιοθήκης στο δήμο

Στην εποχή μας, που οι συνθήκες στο διεθνή χώρο είναι δύσκολες, πολύπλοκες, έντονες και παράλληλα υπάρχει η συνεχής απειλή μιας πυρηνικής καταστροφής, οι άνθρωποι θα πρέπει να βρουν τρόπους να αντισταθούν· να αντισταθούν πνευματικά και ψυχικά.

Η πνευματική και ψυχική τους καλλιέργεια εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Η επίδραση του βιβλίου φέρνει πάντα καλά αποτελέσματα σ' ανθρώπους που έχουν τάξει σκοπό στη ζωή τους το καλό του συνόλου, μακριά από οικονομικά και προσωπικά οφέλη.

Η συγγραφή και η διακίνηση του βιβλίου συμβάλλουν στην κατανόηση και στη συνεργασία ανάμεσα στους λαούς με την ανταλλαγή ιδεών και γνώσεων που αποτελούν θεμελιώδεις στήριγμα για την ειρηνική συμβίωσή τους και την άνθηση του παγκοσμίου πολιτισμού.

Ιστορικά το βιβλίο συνδέεται με την πρόοδο του πολιτισμού. Μόλις οι άνθρωποι αντιλήφθηκαν πως έπρεπε να διατηρήσουν την έκφραση της σκέψης τους, ένοιωσαν την ανάγκη να την αποτυπώσουν κάπου και επομένως να την γράψουν. Από την εποχή εκείνη μπορούμε να πούμε πως εμφανίστηκε το βιβλίο.

Είναι το σπουδαιότερο πνευματικό κληροδότημα στην ανθρωπότητα. Μέσα από το βιβλίο γνωρίζουμε την ιστορία, τον πολιτισμό, την ανθρώπινη ζωή σ' όλες τις εκδηλώσεις της, προβληματιζόμαστε, παίρνουμε απαντήσεις σε απορίες, κρίνουμε πρόσωπα, καταστάσεις και γεγονότα.

Μας πληροφορεί και μας ψυχαγωγεί. Οι γνώσεις που μας προσφέρει είναι ασύγκριτες και αναντικατάστατες. Είναι υπηρέτης του λόγου, γιατί ό,τι γράφεται μένει. Ο προφορικός λόγος χάνεται.

Οι δημόσιες βιβλιοθήκες δημιουργήθηκαν από την ανάγκη της διακίνησης του βιβλίου και των ιδεών του με όσο το δυνατόν λιγότερο κόστος. Μα οι περισσότερες μοιάζουν με μαυσωλεία. Η σημερινή —και χθεσινή— κατάσταση των βιβλιοθηκών μας σύμφωνα με τα διεθνή πλέον δεδομένα είναι τουλάχιστον απαράδεκτη.

Το κοινό τους χαρακτηριστικό, με ελάχιστες εξαιρέσεις, είναι ένα: δεν εξυπηρετούν λόγω του ξεπερασμένου τρόπου οργάνωσης. Αντί λοιπόν να λέμε ότι «Ο Έλληνας δεν διαβάζει», πρέπει να ρωτάμε «Γιατί ο Έλληνας δεν διαβάζει;». Απλούστατα κανείς δεν του έδωσε τη δυνατότητα να σκύψει με αγάπη πάνω στο βιβλίο και να το θεωρήσει απαραίτητο για τη ζωή του.

Σ' όλον τον κόσμο ο στόχος είναι:

1. Όσο γίνεται πιο πλούσιες βιβλιοθήκες για να συμβάλλουν «στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας» UNESCO.

2. Η συνεχής εκπαίδευση του πολίτη. Οι βιβλιοθήκες μέχρι σήμερα εξακολουθούν να βρίσκονται στο περιθώριο της πολιτιστικής και πνευματικής μας ζωής.

Σταμούλα Ασημάκη
Πάρεδρος Τραπεζοντής

Η σαμαροποιία αργοπεθαίνει

Η κατασκευή των σαμαριών αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της λαϊκής πολιτιστικής μας παράδοσης, το οποίο έχει εξαφανιστεί σχεδόν με την πάροδο των χρόνων, εξαιτίας της προόδου της τεχνολογίας. Επειδή ελάχιστοι είναι οι άνθρωποι που έχουν γαϊδουρία, το επάγγελμα του σαμαρτζή εξασκείται από εξίσου λίγους ανθρώπους, οι οποίοι με πολλή τέχνη και μεράκι κατασκευάζουν και επιδιορθώνουν τα σαμάρια των γαϊδουριών.

Ένας απ' αυτούς τους σαμαρτζήδες είναι και ο κύριος Σάββας Κουρنيώτης, 80 ετών, ο μόνος κατασκευαστής σαμαριών μέχρι και την Αρεόπολη και πιθανότατα ο τελευταίος, αφού δεν ενδέχεται να υπάρξει άλλος ο οποίος θα τον διαδεχθεί. Ο κύριος Κουρنيώτης κατάγεται από τη Γορτυνία του νομού Αρκαδίας και ξεκίνησε να εξασκεί το επάγγελμα του σαμαρτζή στην Παλαιοπαναγιά και τ' Ανώγεια από το 1938 έως και το 1940, όταν και κατατάχτηκε στο στρατό. Ένα χρόνο αργότερα πολεμάει στη μάχη της Κρήτης, όπου τραυματίζεται και αιχμαλωτίζεται από τους Γερμανούς. Το 1947 επιστρέφει στην Παλαιοπαναγιά, όπου με ζήλο και άφθονο μεράκι συνεχίζει να εργάζεται μέχρι το 1981, όταν πάει να δουλέψει στο Ξηροκάμπι. Ακόμη και σήμερα εξακολουθεί να δουλεύει με πολλή προθυμία και αγάπη για το επάγγελμά του και δέχτηκε ν' αφιερώσει λίγο από το χρόνο του για να πει δυο λόγια για τον τρόπο κατασκευής των σαμαριών, ούτως ώστε αυτό το τμήμα της λαϊκής τέχνης που αργοπεθαίνει μέρα με τη μέρα να διασωθεί μέσω του γραπτού λόγου και για να θυμούνται οι παλαιότεροι και να μαθαίνουν οι νεότεροι.

Ένα σαμάρι αποτελείται από ένα είδος μαξιλαριού, το οποίο υπάρχει για να μην τραυματίζεται η ράχη του γαϊδουριού από το ξύλινο κάθισμα του σαμαριού στο οποίο κάθεται ο αναβάτης. Το μαξιλάρι αυτό αποτελείται από μια λινάτσα, ένα είδος σακιού. Επίσης, στην κατασκευή του μαξιλαριού αυτού, απαιτείται ένα μάλλινο ύφασμα, που το λένε σαμαροσκούτι, το οποίο παράγεται από τα μαλλιά των προβάτων. Τέλος το μαξιλάρι αυτό το γεμίζουν με χορτάρι που φυτρώνει σε βαλτώδεις περιοχές και λέγεται βούταμο. Η κατασκευή του μαξιλαριού αυτού ολοκληρώνεται, όταν το ράψουμε με κλωστές. Το κάθισμα κατασκευάζεται με τη χρήση σανίδων από ξύλα πλατάνων, τις οποίες ενώνει με καρφιά.

Αφού κατασκευαστούν το μαξιλάρι και το κάθισμα, ο σαμαρτζής παίρνει το μαξιλάρι και το τοποθετεί μέσα στο θόλο που έχει το ξύλινο κάθισμα. Έτσι θα έχει κατασκευαστεί το σαμάρι. Όταν ολοκληρωθεί η συναρμολόγηση του σαμαριού, ο σαμαρτζής τοποθετεί το σαμάρι στο γαϊδουρί και το δένει στο ζώο με ειδικά ζωνάρια, προκειμένου να μη γλιστρήσει από την πλάτη του γαϊδουριού. Αυτά τα ζωνάρια τα λέμε μπαλντούμια. Τα μπαλντούμια είναι δεμένα απ' τη μια τους άκρη στη μια πλευρά του σαμαριού και την άλλη άκρη την περνάει ο σαμαρτζής κάτω από την ουρά του γαϊδουριού και ύστερα την ενώνει στην άλλη πλευρά του γαϊδουριού. Επιπλέον υπάρχουν στο σαμάρι και άλλα ζωνάρια, τα οποία περνάνε απ' την κοιλιά του ζώου και ενώνονται με την άλλη πλευρά του σαμαριού. Μ' αυτά τα ζωνάρια δεν γλιστράει το σαμάρι και αποφεύγονται πιθανοί τραυματισμοί τόσο από πλευράς του γαϊδουριού, όσο και από πλευράς του αναβάτη, διότι μπορεί να πέσει κάτω ο αναβάτης. Τέλος, μετά από κάποιο χρονικό διάστημα τα σαμάρια θα πρέπει να ελέγχονται και να επιδιορθώνονται από το σαμαρτζή.

Είναι ευχάριστη και πολύ ενδιαφέρουσα εμπειρία το να μαθαίνει κανείς γι' αυτό

→

ΣΥΝΤΟΜΑ ΝΕΑ

— Το Μάιο τα παιδιά της Ε' και ΣΤ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Ξηροκαμπίου, συνοδευόμενα από το δάσκαλό τους κ. Ιωάννη Κονίδη, τον ιερέα του χωριού μας Γεώργιο Λάτση και μερικούς κατοίκους του χωριού μας, περπάτησαν από τη Γόλα προς την Κουμουστά, από το μονοπάτι που ανοίχτηκε, και από την Κουμουστά στο Ξηροκάμπι.

— Επίσης, τον ίδιο μήνα τα παιδιά του Γυμνασίου και του Λυκείου Ξηροκαμπίου παρουσίασαν την τραγωδία «Ιφιγένεια εν Ταύροις», που ετοίμασαν με τη βοήθεια των καθηγητριών τους.

— Στις 4 Ιουνίου έγινε αντιπολεμική συναυλία στην πλατεία του χωριού μας.

— Το μήνα Ιούλιο χορευτικό συγκρότημα από την Αυστρία παρουσίασε παραδοσιακούς χορούς στην πλατεία του χωριού μας.

— Γιορτάστηκε και φέτος η μνήμη του προφήτη Ηλία με μεγάλη λαμπρότητα στην εκκλησία της Κουμουστάς. Επίσης ανοίχτηκε το μαγαζάκι στην πλατεία της Κουμουστάς, όπως κάθε χρόνο, και την παραμονή το βράδυ μαζεύτηκε αρκετός κόσμος στην πλατεία, όπου γλέντησαν μέχρι τα ξημερώματα. Το γλέντι συνεχίστηκε και μετά τη θεία λειτουργία.

Σταυρούλα Δ. Ορφανάκου

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

— Περαιτώθηκε η κατασκευή της μεγάλης υδροδεξαμενής στη θέση Μπαμπανίτσα, με την οποία αναμένεται ότι θα αντιμετωπιστούν πλήρως οι αρδευτικές ανάγκες της περιοχής.

— Περαιτώθηκε η επιστροφή του δρόμου προς τη Γόλα με ασφαλοτάπητα. Έτσι η μετάβαση στο μοναστήρι θα καταστεί ένας ωραίος και άνετος περίπατος.

— Ολοκληρώθηκε η προσθήκη και δεύτερου ορόφου στον ξενώνα Κουμουστάς (παλιό δημοτικό σχολείο), γεγονός που αναμένεται να λειτουργήσει θετικά στην ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού στον ευρύτερο χώρο του Ταυγέτου.

— Συνεχίζονται οι εργασίες ασφαλτόστρωσης του δρόμου Ξηροκαμπίου - Κουμουστάς.

Σταυρούλα Δ. Ορφανάκου

το τμήμα της λαϊκής μας παράδοσης τη σαμαροποιία, ειδικά αν το μαθαίνει από έναν άνθρωπο, ο οποίος έχει αφιερώσει όλη του σχεδόν τη ζωή εξασκώντας αδιάκοπα και με πολύ μεράκι το συγκεκριμένο επάγγελμα, ανεξαρτήτως αν πλέον δεν έχει τόσο πολλή δουλειά όπως παλαιότερα, αφού, λόγω της προόδου της τεχνολογίας, ελάχιστοι άνθρωποι πια έχουν ανάγκη από τις υπηρεσίες του. Αυτόν τον άνθρωπο, τον κύριο Κουρνιώτη, τον ευχαριστώ θερμά για το χρόνο που μου αφιέρωσε, προκειμένου να μου δώσει αυτές τις πληροφορίες σχετικά με το επάγγελμα της σαμαροποιίας.

*Σωκράτης Βαφάκος
Μαθητής Β' Λυκείου*

Τα νέα μας

ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Κωνσταντίνα Σταρόγιαννη χήρα Αναστασίου ετών 84, Σαράντος Παπαγιαννάκης του Ευαγγέλου ετών 76, Γεωργία Κουμουστιώτη χήρα Γεωργίου ετών 78, Σταυρούλα Καπετανάκου του Ηλία ετών 80, Ελένη Βαρούνη χήρα Νικολάου ετών 95.

ΓΑΜΟΙ

Παντρεύτηκε η Μαρία Κονίδη του Ηλία τον Παναγιώτη Κυριακούλια του Δημητρίου, η Mladenovic Ana (Σερβικής υπηκοότητας) το Βασίλη Τσουλαμάνη του Δημητρίου (γάμος πολιτικός).

ΑΡΝΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Ελένη Λιανού χήρα Γρηγορίου ετών 80, Γεώργιος Τσαμασίρας του Πέτρου ετών 68, Φωτεινή Δρογκάρη του Ιωάννη ετών 85, Ευαγγελία Γιαννοπούλου του

Παναγιώτη ετών 87, Αναστάσιος Μελάς του Σπύρου ετών 77, Έμμη Πολυμενάκου του Γεωργίου ετών 85.

ΓΟΡΑΝΟΙ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Λεωνίδας Κρητσιμηλιός του Γεωργίου ετών 80, Βασιλική Βλογιαννίτη χήρα Κων/νου ετών 87.

ΚΑΜΙΝΙΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Πέθανε στον Καναδά και κηδεύτηκε, σύμφωνα με εντολή του, στα Καμίνια ο Νικόλαος Π. Βορβής ετών 65.

ΣΠΑΡΤΙΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Ηλίας Μητράκος του Γεωργίου ετών 81, Πέτρος Μητράκος του Δημητρίου ετών 61.

ΠΑΛΑΙΟΠΑΝΑΓΙΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσε ο Νικόλαος Ξερούλης του Ιωάννη ετών 89.

ΑΝΩΓΕΙΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Σταυρούλα Σαχλά χήρα Δημητρίου ετών 89, Δημήτριος Παπαστράτης του Παναγιώτη ετών 74.

ΛΕΥΚΟΧΩΜΑ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσε ο Ηλίας Μακρής του Νικολάου ετών 60.

Συνδρομές

Για τη συνέχιση της έκδοσης της «Φάριδος»: Μενέλαος Παναγιωτουνάκος (5.000), Γεώργιος Δικαϊάκος (5.000), Γεώργιος Μπιταξής (5.000), Πάνος Σαραντάκος (2.000), Μενέλαος Κονίδης (2.000), Γεωργία Σπαθανά (20 δολ. Καναδά), Παναγιώτα Δημητριάδου (1.000), Δημήτριος Αρμπούζης (1.000), Αμαλία Θεοφιλοπούλου (5.000), Ιφιγένεια Καράμπελα (5.000), Γεωργία Κόμπος (5.000), Γεώργιος Καράμπελας (10.000), Λεωνίδας Ρηγάκος (1.000), Σταύρος Παπαδάκος (5.000), Χρήστος Παπαδάκος (5.000), Ευστάθιος Λαγάκος (10.000), Δημήτριος Ξανθάκος (20 δολ. U.S.A.), Αφροδίτη Σκουριώτη (1.500), Βιούλα Παράσχη (5.000), Γεώργιος Σολωμός του Π. (5.000), Θεοφιλοπούλου, χήρα Δημητρίου (5.000), Σοφία Ιατρίδου (1.000), Λεωνίδας Καπάκος (1.000), Παναγιώτης Σαχλάς (1.000), Ιωάννης Χατζηγεωργίου (1.000), Γεώργιος Καλογεράς (1.000), Εύνομος Ιατρίδης (1.000), Ηλίας Μανιατάκος (1.000), Γεώργιος Λάτσης (5.000), Σπάρτη Καλογεροπούλου (5.000), Βασιλική Σκουριώτη (3.000), Γεωργία Τάρταρη (3.000), Καλλιόπη Παπαδάκου (1.000), Θεόδωρος Μπαϊμάς (1.000), Παναγιώτης Κρίγκας (1.000), Γεώργιος Λαμπρινός (1.000), Χρήστος Γιάννακας (1.000), Δημήτριος Κουντούρης (1.000), Δημήτριος Φραγκής (1.000), Νικόλαος Γεωργόπουλος (1.000), Ελένη Γεωργοπούλου (1.000), Ευστράτιος Β. Ορφανάκος (1.000), Ηρακλής Παπαστράτης (1.000), Ευάγγελος Λάσκαρης (1.000), Δημήτριος Χριστάκος (1.000), Κυριάκος Γ. Παπαδάκος (1.000), Παναγιώτης Δούκας (1.000), Λούλα Σολωμού (1.000), Παναγιώτης Παναγάκος (1.000), Ευάγγελος Ρουσάκος (1.000), Χρήστος Χίος (2.500), Γεώργιος Δριμπέλας (2.500).